

УДК 331.101

Єфімов А.С., здобувач ступеня доктора філософії

Луцький національний технічний університет

iirdna.sb@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3336-6167>

Yefimov Andrii, Postgraduate student,

Lutsk National Technical University

iirdna.sb@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-3336-6167>

ПРІОРИТЕТИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ГІДНОЇ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

У статті досліджено вплив євроінтеграційних процесів на реалізацію концепції гідної праці в Україні. Було проаналізовано як інтеграція до європейського економічного простору сприяє вдосконаленню трудового законодавства, підвищенню соціальних стандартів та забезпеченню прав працівників. Особливу увагу приділено викликам, пов'язаним із низьким рівнем мінімальної заробітної плати та економічною нестабільністю. Запропоновано створення Концепції гідної праці, адаптованої до сучасних викликів, як ключового інструменту реформування трудової сфери. Стаття акцентує на необхідності скоординованих зусиль між державними інституціями, бізнесом та громадянським суспільством для забезпечення гідної праці та економічного зростання.

Ключові слова: євроінтеграція, гідна праця, порівняльний аналіз, європейські стандарти, концепція гідної праці.

PRIORITIES FOR IMPLEMENTING THE CONCEPT OF DECENT WORK IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION AND POST-WAR RECOVERY

The article analyzes the significance of European integration processes for implementing the concept of decent work in Ukraine. Integration into the European economic space creates prerequisites for improving national labor legislation, raising labor standards, and enhancing social protection. It has been studied that the current stage of European integration requires the adaptation of the Ukrainian legal system to EU standards, particularly in terms of protecting labor rights and ensuring adequate working conditions. Key challenges have been identified, including the low level of

minimum wages, economic instability, and the lack of systemic reforms hindering the implementation of European standards. The study examines the experience of EU countries in ensuring decent work. It was noted that countries with high minimum wages and developed social protection systems provide stable conditions for workers and a favorable business climate. A comparison with Ukraine highlights significant gaps that can be addressed through the implementation of effective reforms and the adaptation of successful European practices.

The role of the "Decent Work Program in Ukraine 2020–2024" has been studied. This program aims to improve social dialogue, enhance employment productivity, and improve working conditions. It is based on a results-oriented approach and takes into account national priorities. A new priority has been proposed—focused on social support and reintegration of vulnerable population groups, such as veterans, internally displaced persons, and people with disabilities. This approach addresses the modern challenges posed by the war and contributes to Ukraine's post-war recovery. The proposed changes can be implemented only through coordinated cooperation between the government, businesses, trade unions, and the scientific community. The article emphasizes that such measures will contribute to raising social standards, improving working conditions, and ensuring sustainable economic growth. European integration opens up opportunities for Ukraine to build a modern economy based on the principles of decent work, social justice, and the protection of citizens' rights.

Keywords: european integration, decent work, comparative analysis, European standards, concept of decent work.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. З моменту отримання статусу кандидата на членство в ЄС у червні 2022 року Україна активно оцінює обсяг необхідних реформ для інтеграції. У серпні 2023 року було завершено самооцінку, яка засвідчила необхідність імплементації понад 3000 правових актів ЄС. Основні виклики включають дефіцит кваліфікованого персоналу, недостатнє знання англійської мови та законодавства ЄС. Ключовим напрямом є впровадження стандартів гідної праці, які сприяють створенню належних умов праці, соціального захисту та економічного зростання. Підвищення стандартів праці та соціального захисту українських працівників допоможе зміцнити економічні зв'язки з ЄС та посилити конкурентоспроможність України на європейському ринку. Таким чином, реформування трудової системи та забезпечення

гідної праці стає ключовим елементом стратегії економічного відновлення України та її інтеграції до ЄС.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблематика права на працю, його реалізації та забезпечення гідної праці досліджувалася багатьма вченими. Ці аспекти привертали увагу таких науковців, як В. Жернаков, В. Венедиктов, Н. Болотіна, які розглядали особливості права на працю. Також, Н. В. Паніна та А. М. Пилипенко вивчали питання трудових прав в контексті європейської інтеграції. Однак сьогодні, в умовах воєнного стану, виникає потреба у новому підході до осмислення гідної праці, що є актуальним в процесі інтеграції України до Європейського Союзу.

Цілі статті. Ціллю статті є дослідження пріоритетів реалізації концепції гідної праці в Україні в умовах євроінтеграції та повоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Запровадження воєнного стану в Україні стало новою віхою в розвитку євроінтеграційних процесів. Євроінтеграція – це складне соціально-економічне явище, що передбачає взаємодію з країнами Європи та зближення на основі спільних цивілізаційних рис. Головними напрямками даного процесу є впровадження європейських цінностей, до яких включають мир, гуманізм, толерантність, демократію, верховенство права, рівні можливості та повагу до прав і свобод особистості.

Для європейських країн характерним є прагнення створити умови для гідної праці, що є актуальним викликом сьогодення. Згідно з визначенням Міжнародної організації праці, гідна праця означає «ефективну діяльність в комфортних і безпечних умовах, що забезпечує задоволення працівника, дозволяє йому реалізувати свої здібності, навички та майстерність, забезпечує справедливую оплату і розподіл переваг прогресу, а також гарантує захист прав трудящих».

Концепція гідної праці була вперше представлена генеральним директором Міжнародної організації праці Х. А.

Сомавіа під час 87-ї сесії МОП. У цій доповіді він охарактеризував гідну працю як таку, що гарантує права працівників, забезпечує належний рівень доходів та надає соціальну захищеність (МОП, 1999). Крім того, гідна праця передбачає, що кожен має вільний і рівний доступ до можливостей отримувати заробіток. Виконання принципів гідної праці відкриває нові горизонти для економічного та соціального розвитку, створюючи умови, коли зайнятість, дохід і соціальний захист можуть бути досягнуті без шкоди для прав працівників і соціальних норм.

Таблиця 1.
Ключові пріоритети Програми гідної праці для України з урахуванням викликів війни

Пріоритети	Результати
Покращений соціальний діалог	Реформа Національної та територіальних соціально-економічних рад для покращення діалогу.
	Посилення соціальних партнерств
	Удосконалення колективних переговорів на галузевому рівні
Інклюзивна та продуктивна зайнятість	Розвиток сучасних і ефективних послуг служби зайнятості.
	Зменшення невідповідності кваліфікації потребам ринку праці серед молоді.
	Покращення навичок підприємництва.
Поліпшені умови праці та соціальний захист	Підвищення відповідності міжнародним трудовим нормам у сфері безпеки і гігієни праці та переходу до формальної економіки.
	Поліпшення захисту, рівня і справедливості заробітної плати.
	Покращення охоплення та сталості соціального захисту.
	Подолання насильства та домагань на робочому місці.
Соціальна підтримка та реінтеграція вразливих груп населення	Запровадження грантових програм для ветеранів, військових і членів їхніх родин з метою започаткування або розвитку власного бізнесу.
	Реалізація програм професійної реабілітації для осіб з інвалідністю та ветеранів війни.
	Підтримка працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (ВПО) шляхом навчання нових професій та стимулювання роботодавців.

Джерело: доповнено автором на основі даних МОП (МОП, 2021)

Чинне законодавство України впроваджує основні принципи гідної праці, визначені Міжнародною організацією праці (МОП, 2021). В країні діє «Програма гідної праці 2020-2024», яка розроблена на основі результат-орієнтованого підходу, затвердженого МОП для технічної співпраці. Ця програма визначає середньострокову стратегію діяльності МОП в Україні та узгоджена з національними пріоритетами та завданнями, що були погоджені з урядом, профспілками та роботодавцями. Програма стала результатом тристоронніх консультацій і має на меті підтримку діяльності МОП в Україні у період 2020-2024 років. У цей період визначено три ключові пріоритети, які охоплюють десять основних результатів. У зв'язку з тим, що дана програма спочатку планувалася в мирний час і не враховувала можливість повномасштабних військових дій на території країни, пропонуємо додати четвертий пріоритет, суть якого полягає в соціальній підтримці та реінтеграції вразливих груп населення.

Слід відзначити, що вже спостерігаються позитивні зміни, зокрема в таких напрямках, як удосконалення колективних переговорів, розвиток соціального діалогу, управління трудовою міграцією, посилення інституцій інспекції праці та служби зайнятості, а також протидія дискримінації на ринку праці. Проте війна посилила ризики, створивши нові перешкоди. Економічні труднощі, поєднані з масовим переміщенням населення, значно вплинули на ринок праці. Основні негативні наслідки конфлікту включають зменшення рівня зайнятості, посилення гендерної нерівності та зловживання з боку роботодавців. У післявоєнний період Україні необхідно буде зосередитися на відновленні ринку праці, яке стане одним з пріоритетів відбудови країни.

Створення нових робочих місць та забезпечення умов для гідної праці повинні стати ключовими завданнями соціальної політики. Відновлення потребуватиме перерозподілу трудових ресурсів між різними секторами економіки для підвищення продуктивності, вирішення проблеми безробіття та надлишкової робочої сили в окремих регіонах. Однак реалізація гідної праці в умовах сучасної соціально-економічної та військово-політичної ситуації в Україні залишається складним викликом.

Нині в Україні заробітна плата не відображає повністю реалії ринку праці. Роботодавці часто приховують реальні розміри заробітної плати, щоб зменшити податкові внески. Внаслідок цього, офіційні джерела даних про заробітні плати часто використовуються лише для загальних висновків на регіональному та макроекономічному рівнях. Аналіз рівня заробітної плати в країнах ЄС дозволяє виявити суттєві відмінності в соціально-економічних умовах, що існують між країнами-членами. На основі даних за 2024 рік, можна виділити три основні групи країн, які різняться за величиною мінімальної заробітної плати. Це дозволяє краще зрозуміти, як ці відмінності впливають на соціальний захист працівників та економічну стабільність в різних країнах ЄС.

Таблиця 2.

Аналіз рівня мінімальної заробітної плати в ЄС

<i>Група</i>	<i>Країни</i>	<i>Приклад мінімальної заробітної плати</i>
Мінімальна заробітна плата понад 2000 євро	Люксембург, Ірландія, Нідерланди	Люксембург: 2570 євро
Мінімальна заробітна плата між 1000 і 1500 євро	Франція, Бельгія	Франція: 1766 євро
Мінімальна заробітна плата менше 1000 євро	Польща, Чехія, Естонія	Польща: 997 євро

Джерело: побудовано автором на основі даних (Євростат, 2024)

Після останнього підвищення в квітні 2024 року мінімальна заробітна плата в Україні становить 8000 гривень в місяць. У погодинному обчисленні це становить 48 гривень за годину, Якщо вимірювати даний показник в євро, то це буде близько 185 євро в місяць, що є значно нижче, ніж у країнах Європейського Союзу. У країнах ЄС, де мінімальна заробітна плата перевищує 2000 євро на місяць, таких як Люксембург, Ірландія та Нідерланди, рівень заробітків забезпечує високий стандарт життя і істотну економічну безпеку для працівників. Ці країни мають добре розвинену соціальну інфраструктуру та забезпечують високий рівень соціального захисту. Країни, де мінімальна

заробітна плата коливається між 1000 і 2000 євро на місяць, такі як Франція, Іспанія та Словенія, також демонструють значну економічну підтримку для своїх громадян. Тут заробітки забезпечують стабільний рівень життя і доступ до соціальних послуг, що надає працівникам відчутний захист у випадку економічних труднощів. Навіть у країнах ЄС, де мінімальна заробітна плата є нижчою, наприклад, у Польщі, Чехії та Естонії, рівень доходів все ще залишається вищим порівняно з Україною. Ці країни, хоча і мають менші зарплати, ніж західноєвропейські держави, все ж забезпечують своїм громадянам вищий рівень економічного комфорту в порівнянні з Україною (Євростат, 2024).

Євроінтеграційні процеси спонукають Україну до адаптації своїх трудових норм і стандартів до вимог ЄС, що включає поліпшення умов праці, підвищення мінімальної заробітної плати, забезпечення соціального захисту та дотримання прав працівників. В країнах ЄС, які вже інтегровані в європейське економічне середовище, ці аспекти добре розвинені і реалізовані завдяки строгим регуляторним нормам і соціальним стандартам. Наприклад, у Люксембурзі, Ірландії та Німеччині працівники мають високий рівень соціального захисту і доступ до різних соціальних пільг. Ці країни забезпечують своїм громадянам високі стандарти гідної праці через ефективні системи соціального забезпечення та регуляції ринку праці. В Україні, відповідно до євроінтеграційних зобов'язань, необхідно впроваджувати подібні стандарти. Це включає вдосконалення законодавства про трудові права, підвищення прозорості ринку праці та забезпечення гідних умов праці для всіх працівників.

Проте, на даному етапі, рівень мінімальної заробітної плати в Україні залишається значно нижчим, ніж у західноєвропейських країнах, що свідчить про потребу в подальшому підвищенні соціальних стандартів і умов праці.

Висновки. Вплив євроінтеграції на забезпечення гідної праці в Україні є складним і багатогранним, зокрема через адаптацію до європейських стандартів. Ці процеси сприяють вдосконаленню трудового законодавства, покращенню умов праці, соціального захисту та прав працівників. Однак мінімальна

заробітна плата в Україні залишається значно нижчою за середній рівень у ЄС, що вказує на потребу подальших реформ. Сучасний етап євроінтеграційних зусиль, потреба в підвищенні стандартів захисту прав громадян, а також швидкі темпи суспільних змін зумовлюють необхідність подальшого реформування національного трудового законодавства. Гідна праця, яка є частиною європейських цінностей, виступає фундаментом для соціального прогресу та визначає перспективи розвитку держави. Україні слід розробити Концепцію гідної праці, адаптовану до сучасних викликів, а також знайти ефективні способи подолання дефіциту гідної праці. Така концепція має стати основою для реформування трудової сфери, що вимагатиме скоординованих зусиль між фахівцями, практиками та науковцями для створення обґрунтованих і ефективних рішень у цій області.

Список бібліографічного опису

1. Report of the DirectorGeneral: Decent work. International Labor Conference, 87th Session, Geneva, 1999 URL: [https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09605/09605\(1999-87\).pdf](https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09605/09605(1999-87).pdf) (дата звернення: 18.11.2024).
2. Decent Work Country Programme Ukraine 2020-2024. International Labour Organization. URL: <https://www.ilo.org/resource/decent-work-country-programme-ukraine-2020-2024-0> (дата звернення: 16.11.2024).
3. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> (дата звернення: 17.11.2023).

References

1. Report of the DirectorGeneral: Decent work. International Labor Conference, 87th Session, Geneva, 1999 URL: [https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09605/09605\(1999-87\).pdf](https://webapps.ilo.org/public/libdoc/ilo/P/09605/09605(1999-87).pdf) (accessed 17 November 2024).
2. Decent Work Country Programme Ukraine 2020-2024. International Labour Organization. URL: <https://www.ilo.org/resource/decent-work-country-programme-ukraine-2020-2024-0> (accessed 16 November 2024).
3. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> (accessed 17 November 2024).